

**Co-funded by
the European Union**

AKTIVUJÍCÍ SCÉNÁŘ HODINY
vypracovaný v rámci projektu
„INOVACE V ŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ“

TÉMA:

**Jak vznikají fake news a kdo je tvoří? Za oponou manipulace
(Analýza záměrů – politických, ekonomických, ideologických – a
mechanismů tvorby fake news)**

1. Cíle lekce

Žák:

- rozumí, kdo a proč tvoří fake news,
- dokáže určit motivy (politické, finanční, ideologické) dezinformace,
- rozpoznává mechanismy manipulace při tvorbě falešného obsahu,
- zná typické strategie šíření dezinformací,
- rozvíjí kritické myšlení a analyzuje zdroje informací.

2. Cílová skupina

Žáci základních škol

3. Výukové metody

- Brainstorming
- Mini-přednáška s prezentací
- Skupinová práce
- Analýza případů
- Řízená diskuse
- Individuální reflexe

**Co-funded by
the European Union**

4. Výukové pomůcky / zdroje

- Projektor / interaktivní tabule
- Karty s popisy scénářů tvorby fake news
- Infografika: „Kdo tvoří fake news a proč?“
- Příklady dezinformačních kampaní (zjednodušené popisy)
- Flipchart + fixy
- Fact-checkingové platformy (Demagog.org.pl, EUvsDisinfo.eu)

5. Průběh lekce (délka: 45 minut)

1. Úvod – Kdo tvoří fake news a proč? (5 min)

Forma: brainstorming

Úvodní otázky:

- Kdo podle vás může tvořit fake news?
- Proč by někdo chtěl šířit nepravdu?
- Vznikají všechny fake news jen „pro legraci“?

Doplnění učitele:

Fake news nevznikají náhodou. Nejde o náhodné chyby nebo bezvýznamné vtipy. Velmi často jsou vytvářeny cíleně, s konkrétním záměrem a podle promyšleného plánu. Za jejich vznikem stojí jednotlivci, skupiny a někdy i celé organizace, které chtějí ovlivnit příjemce – jejich emoce, myšlení, rozhodování nebo chování.

Tvůrci fake news mají obvykle nějaký zájem – politický, finanční nebo ideologický. Nejde jen o „dělání zmatku“ – cílem je získat výhody na úkor pravdy a informační poctivosti.

Příklady záměrů tvůrců fake news:

- **Politické:**
Snaha získat moc, oslabit protivníky, vyvolat strach před určitou skupinou lidí (např. migranty, politiky, mezinárodními organizacemi).
Příklad: před volbami někdo zveřejní nepravdivé informace očerňující jednoho z kandidátů.
- **Ekonomické (výdělečné):**
Internetové portály vydělávají na kliknutích. Čím je zpráva senzačnější – tím více lidí ji sdílí, čte a kliká, což znamená více peněz z reklam.
Příklad: vymyšlený článek o „novém zázračném léku“ odkazuje na e-shop s doplňky stravy.

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

- **Ideologické nebo světonázorové:**

Některé fake news jsou šířeny za účelem propagace konkrétních náboženských, nacionalistických, protivědeckých nebo konspiračních přesvědčení.

Příklad: dezinformace o „globálním spiknutí lékařů“, která podkopává důvěru v očkování.

- **Propagandistické a destabilizující:**

Někdy fake news vytvářejí zahraniční „továrny na trolly“ nebo vlády jiných států, aby zasévaly chaos, nedůvěru a společenské konflikty v určité zemi.

Příklad: zprávy zpochybňující poctivost voleb, posilující společenské rozpory.

- **Provokativní nebo „pro zábavu“:**

Stává se, že lidé tvoří fake news pro „žert“, provokaci, nebo aby zjistili, jak snadno se ostatní nechají napálit. Ačkoli někdy začínají jako „meme“ nebo „vtip“, mohou se rychle šířit a způsobit skutečnou škodu.

Mechanismus fungování fake news (zjednodušeně):

1. Vymyšlený nebo zmanipulovaný obsah – často se silným emocionálním nábojem.
2. Atraktivní titulky – např. senzace, šok, hrozba, konspirační teorie.
3. Chybějící zdroje nebo „falešná autorita“ – např. vymyšlený expert, neexistující zpráva.
4. Rychlé šíření – prostřednictvím sociálních sítí, diskusních skupin, řetězových zpráv.
5. Emoční a kognitivní efekt – příjemci reagují emocionálně, sdílejí, bez ověřování.

Proč to funguje?

Protože fake news oslovují emoce, nikoli fakta. Čím více cítíme (strach, hněv, úžas), tím méně analyzujeme. Tvůrci fake news to dobře vědí – a právě toho využívají.

2. Definice a příklady (10 min)

1. Fake news

Falešná zpráva vytvořená tak, aby vypadala jako pravdivá informace – např. článek, příspěvek na sociálních sítích, fotografie nebo video. Cílem fake news je uvést příjemce v omyl, vyvolat emoce (např. strach, hněv) nebo přimět k akci – např. kliknutí, sdílení nebo změně názoru.

Příklad: Článek o tom, že „od roku 2026 Evropská unie zakazuje papírové knihy“ — zcela nepravdivá zpráva, která má vyvolat znepokojení.

2. Dezinformace

Je širším jevem než fake news. Znamená cílené šíření falešných, zmanipulovaných nebo neúplných informací takovým způsobem, aby vyvolaly konkrétní efekt – např. zmátly příjemce, vyvolaly chaos, rozdělily lidi nebo zničily něčí pověst.

Příklad: Pravdivá fotografie protestu v jiné zemi označená jako „nepokoje v Praze“ – vypadá věrohodně, ale je to lež, která může vyvolat obavy.

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

3. **Propaganda**

Je mediální nebo politický sdělení, které je speciálně připraveno k přesvědčení lidí o určitém názoru, ideji nebo osobě. V propagandě se často vynechávají nepohodlná fakta nebo se skutečnost prezentuje jednostranně.

Příklad: V době války může propaganda vykreslovat druhou stranu konfliktu jako naprosto špatnou a „naši“ jako dokonalou — bez jediné chyby.

4. **Internetový troll (troll)**

Je osoba, která záměrně píše na internetu komentáře, které jsou provokativní, urážlivé nebo zavádějící — jen proto, aby vyvolala emocionální reakci ostatních (např. hněv, hádku). Trollování může být také formou dezinformace.

Příklad: Někdo pod článkem o očkování píše: „To je celé podvod, chtějí nás ovládat přes čipy!“ — bez důkazů, jen proto, aby vyvolal hádku nebo zmatek.

5. **Továrna na trolly**

Je organizovaná skupina lidí (někdy placená státem nebo firmou), která hromadně vytváří a šíří fake news, zmanipulované komentáře a memy. Jejich cílem může být ovlivňování voleb, veřejného mínění nebo šíření zmatku v jiných zemích.

Příklad: Skupina lidí v kanceláři denně vytváří a sdílí tisíce komentářů na internetu, které mají např. oslabit důvěru ve vědu nebo vládu.

6. **Internetový bot**

Bot je počítačový program, který automaticky provádí činnosti na internetu — např. píše komentáře, lajkuje příspěvky, sdílí obsah. Vypadá jako skutečný člověk, ale není. Boti se často používají k hromadnému šíření fake news.

Příklad: Na Twitteru se stejný příspěvek („Nový lék utajovaný koncerny!“) objeví současně z 300 různých účtů — je to práce botů.

7. **Manipulace informací**

Je způsob prezentace informací tak, aby působily na příjemce určitým způsobem — často bez sdělení celé pravdy. Může spočívat v zamlčování důležitých faktů, používání silných emocí nebo zobrazení věci jen z jedné strany.

Příklad: Fotografie prázdných regálů v obchodě jako „důkaz“ krize, i když byla pořízena před svátky — kdy obchody vždy takto vypadají.

8. **Klikatelnost (clicks)**

Je počet kliknutí, které určitý obsah (např. článek, video) získal na internetu. Čím více kliknutí, tím více peněz z reklam vydělá jeho autor. Proto někteří cíleně tvoří fake news — aby přitahovaly pozornost a vydělávaly na emocích příjemců.

Příklad: Stránka zveřejňuje senzační titulky typu „Nový způsob léčby rakoviny! Lékaři ho nenávidí!“, aby co nejvíce lidí kliklo a zobrazilo reklamy.

9. **Senzační titulek / clickbait**

Je přehnaný, emocionální nadpis zprávy, který nás má „chytnout“ a přimět ke kliknutí — často bez souvislosti s pravým obsahem článku. Může být začátkem fake news.

Příklad: „Šok! Podívej, co udělal ten učitel na hodině!“ — a pak se ukáže, že šlo o běžný fyzikální experiment.

10. **Ideologie**

Je soubor přesvědčení a hodnot, podle kterých někdo vnímá svět — např. politické, náboženské, společenské názory. Některé fake news jsou vytvářeny proto, aby posílily jednu ideologii nebo útočily na jinou.

**Co-funded by
the European Union**

Příklad: Fake news tvrdící, že všechna očkování jsou „hřích“, může být pokusem vnucovat konkrétní ideologii.

11. Efekt emocí (emocionální manipulace)

Fake news často fungují proto, že vyvolávají silné pocity — jako hněv, strach, soucit nebo rozhořčení. Když nás něco silně zasáhne, je pro nás těžší myslet kriticky a snáz to sdílíme bez ověření.

Příklad: Obrázek s plačícím dítětem a nápisem: „Vláda bere dětem prázdniny!“ – má vyvolat emoce, i když obsah není pravdivý.

3. Skupinové cvičení: Kdo a proč to udělal?

Délka: 15–20 minut

Forma: práce ve skupinách po 3–5 osobách

Cíl cvičení:

- Pochopit, že fake news jsou vytvářeny cíleně
- Rozpoznat záměry tvůrců (politické, ekonomické, ideologické)
- Rozvíjet dovednosti analýzy, vyvozování a argumentace

Průběh cvičení – instrukce pro učitele

- Rozdělit třídu na 4–6 skupin po 3–5 žácích.
- Rozdej každé skupině jednu nebo dvě karty s příkladem zjednodušené falešné informace.

Úkol skupiny:

- Pečlivě si přečtete popis fake news.
- Společně odpovíte na tři otázky:
 1. Kdo to mohl vytvořit?
 2. Proč to udělal?
 3. Jaký mechanismus manipulace použil?

Pomůcka pro žáky: Učitel může na tabuli vypsát pomocné otázky nebo hesla do tří sloupců:

- **KDO?** (např. troll, bot, majitel portálu, zájmová skupina...)
- **PROČ?** (např. pro zisk, politický vliv, ideologii, chaos...)
- **JAK?** (např. silné emoce, senzace, clickbait, chybějící zdroje...)

Prezentace: Každá skupina představí svou analýzu v krátkém, 1–2minutovém vystoupení.

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

Příkladové karty s fake news k analýze

Každá karta by měla obsahovat:

- Titulek (údajná informace)
- Popis kontextu – zjednodušený, realistický
- (Pro učitele) Předpokládaný cíl a mechanismus – pro porovnání s odpověďmi žáků

Karta 1

Titulek: „Polská vláda plánuje zákaz domácího pečení chleba – protože odebírá energii ze sítě!“

Popis: Pověst kolující na sociálních sítích. Neexistuje žádný zdroj. K příspěvku přiložená fotografie návrhu zákona, která se ukázala jako podvrh.

Cíl: zesměšnění vlády, vyvolání nedůvěry

Mechanismus: dezinformace + emoce + chybějící zdroj

Karta 2

Titulek: „Nový zázračný lék na rakovinu – účinnost 100 %, utajovaný farmaceutickými koncerny“

Popis: Článek z portálu plného reklam na doplňky stravy. „Expert“ citován bez jména, žádné vědecké zdroje.

Cíl: finanční zisk, vyvolání naděje a konspirační teorie

Mechanismus: clickbait, falešná autorita, hra na emoce

Karta 3

Titulek: „Imigranti ze Sýrie dostávají domy zdarma – my nic!“

Popis: Obrázkový meme šířený na internetu. Neobsahuje odkazy ani zdroje. Často sdílený v lokálních skupinách.

Cíl: polarizace, vyvolání hněvu a společenských rozporů

Mechanismus: zveličení, absurdnost, využívání emocí

Karta 4

Titulek: „EU zakazuje chov psů ve městech – nové nařízení od roku 2026!“

Popis: Grafika s logem EU a popiskem. Po kliknutí vede na stránku s reklamami.

Cíl: vyvolání odporu vůči EU, využití emocí majitelů zvířat

Mechanismus: manipulace symboly, dezinformace

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

Karta 5

Titulek: „Známý herec přiznal: ‘Země je placatá!’ – podívej se na video“

Popis: Video vytvořené pomocí umělé inteligence (deepfake). Herec to nikdy neřekl.

Cíl: manipulace, dezinformace, šíření konspirací

Mechanismus: deepfake, falešný zdroj, efekt autority

Karta 6

Titulek: „Nakažený chléb ze supermarketu – 14 lidí v nemocnici!“

Popis: Příspěvek v místní skupině. Nepotvrzená informace, kterou dementovaly hygienické orgány.

Cíl: šíření paniky, lokální dezinformace

Mechanismus: strach, falešné poplachy, chybějící zdroje

Pomocné otázky pro žáky:

- Zní tato informace pravděpodobně?
- Jaké emoce může tato zpráva vyvolat?
- Kdo může získat z toho, že lidé tomu uvěří?
- Jsou uvedeny zdroje? Jsou důvěryhodné?
- Jaké techniky mohly být použity k přesvědčení příjemce?

Doplňkové závěrečné aktivity (volitelné):

- **Žebříček:** Který fake news se zdá nejnebezpečnější? Proč?
- **Tabule závěrů:** Skupiny zapisují své odpovědi do tabulky na tabuli (sloupce: Kdo / Proč / Jak).
- **Třídní hlasování:** Nejvíce přesvědčivý fake news (tedy ten, který je nejsnáze „považován za pravdu“).

4. Diskuse – Jak rozpoznat manipulaci? (8 min)

Délka: cca 8 minut

Forma: řízený rozhovor (na fóru třídy nebo v kruhu)

Vzdělávací cíl diskuse

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

- Uvědomit žákům, že manipulace s informacemi často působí nenápadně, ale může mít reálné následky.
- Rozvíjet schopnost reflexe, kladení otázek, rozpoznávání emocí a analýzy záměrů autora informace.
- Rozlišovat fakta od názorů a hodnotit obsah v kontextu zdroje a jazyka sdělení.

Průběh a doporučení pro učitele

- Pozvi žáky k rozhovoru – třídu můžeš uspořádat do kruhu, aby se zvýšil pocit bezpečí a rovnosti výpovědí.
- Podporuj volné vyjadřování – vyhýbej se hodnocení odpovědí. Místo „špatně/dobře“ pokládej otázky typu: „Co tím myslíš?“, „Proč si to myslíš?“, „Má někdo jiný názor?“
- Můžeš zapisovat nejzajímavější myšlenky žáků na tabuli nebo flipchart – např. pod hesly *Emoce*, *Záměry*, *Varovné signály*, *Fakta nebo názory*.
- Pokud diskuse „uvádá“ – uveď příklad nebo krátkou situaci k analýze („Představte si, že vidíte titulky: ‘Šok! Ve školách úmyslně nakazí děti!’ – co cítíte? Co vás znepokojuje?“).

Návrhy otázek pro žáky (s rozšířeným komentářem pro učitele)

1. Jaké emoce nejčastěji provázejí fake news?

Rozšířená verze:

- Jaké pocity se objeví, když vidíte senzační zprávy na internetu?
- Máte chuť je hned někomu poslat? Proč?

Komentář pro učitele:

Fake news velmi často vyvolávají strach, hněv, údiv, soucit nebo pocit nespravedlnosti – protože právě emoce nás nutí kliknout, poslat dál, bez přemýšlení o obsahu. Je vhodné zdůraznit, že silná emoce může být varovným signálem.

2. Jak může manipulace ovlivnit naše rozhodnutí nebo chování?

Doplňující otázky:

- Uvěřili jste někdy něčemu, co se později ukázalo jako nepravda? Jak jste se tehdy cítili?
- Jaké následky mohou mít fake news, které vyvolají silné emoce u mnoha lidí najednou?

Komentář:

Manipulace může vést k unáhleným rozhodnutím (např. nákupům, sdílení,

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

podepisování peticí), ale také k upevňování mylných přesvědčení, nedůvěry, nepřátelství vůči společenským skupinám nebo institucím.

3. Jak rozpoznat, že informace může být vytvořena za konkrétním účelem?

Rozvinutá verze:

- Co může naznačovat, že někdo chce na nás působit?
- Vznikají informace vždy „objektivně“, nebo je někdo píše z určitého důvodu?

Komentář:

Je třeba věnovat pozornost zejména:

- chybějícím zdrojům nebo vágním odkazům („vědci říkají“, „odborníci varují“),
- silnému, emocionálnímu jazyku,
- jednostrannému představení věci,
- přítomnosti hesel jako „skrývají před námi pravdu“, „tajemství, o kterém média nemluví“.

To vše může ukazovat na to, že informace má určitý cíl – např. politický, finanční nebo ideologický.

4. Je každá kontroverzní informace fake news?

Pomocná otázka:

- Je každá zpráva, která někoho rozčiluje, nutně nepravdivá?
- Jak rozlišit nepříjemnou pravdu od nepravdivé senzace?

Komentář:

Ne – ne každá kontroverze je dezinformace. Pravdivé zprávy mohou být také těžké, šokující nebo bolestné. Klíčové je, zda:

- jsou založené na faktech a zdrojích,
- ukazují různé strany situace,
- jsou ověřitelné.

To, že je něco nepohodlné nebo nepopulární, ještě neznamená, že jde o fake news.

5. Jak rozlišit fakta od názorů a interpretací?

Rozvinutá verze:

- Dokážete uvést příklad faktu a názoru?

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

– Je titulek „Vláda funguje hrozně!“ fakt nebo názor? A co „Vláda zvýšila daně o 4 %“?

Komentář:

Fakt je něco, co lze ověřit a potvrdit (např. data, čísla, události).

Názor je cizí pohled, často zabarvený emocemi.

Fake news často míchají jedno s druhým – přidávají emocionální hodnocení k faktu, aby ovlivnily jeho vnímání. Schopnost oddělit fakta od názorů je základem kritického myšlení.

6. Shrnutí a reflexe (7–10 min)

Forma: individuální práce + společné shrnutí

Vzdělávací cíl

- Povzbudit žáky k vědomému zamyšlení nad tématem lekce,
- Upevnit znalosti prostřednictvím osobní reflexe,
- Posílit postoj kritického myšlení a odpovědnosti v online prostředí.

Instrukce pro učitele

- Rozdej žákům papíry nebo je požádej, aby si otevřeli sešity.
- Vysvětli, že nyní každý samostatně shrne lekci – krátkou, osobní formou.
- Navrhni žákům, aby dokončili jednu (nebo více) z následujících vět – můžeš je napsat na tabuli nebo promítnout:

Věty k doplnění žáky:

- „Překvapilo mě, že fake news mohou tvořit...“
- „Od dneška si více všimnu...“
- „Nejnebezpečnějším cílem fake news je...“
- „Pochopil/a jsem, že manipulace není jen lež, ale také...“
- „Do budoucna, než něco nasdílím, ověřím...“
- „Emoce, které cítím při čtení zpráv, mohou ovlivnit...“
- „Nenapadlo mě dříve, že někdo může vydělávat na...“
- „Chtěl/a bych, aby více lidí vědělo, že...“
- „Fake news jsou nebezpečné, protože mohou vést k...“
- „Dnes jsem se naučil/a, že stojí za to položit si otázku...“

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

Další možnosti realizace reflexe (na výběr):

- **Galerie reflexí na tabuli / zdi**
 - Žáci napíší své výroky na samolepicí lístky a přilepí je na velký arch nebo tabuli s názvem:
 - „Co si zapamatuji z této lekce?“
 - Společně lze přečíst několik lístků (anonymně) a okomentovat.
 - Tato „galerie“ může zůstat ve třídě jako památka a výchozí bod pro další hodiny o dezinformaci.
- **Třídní mapa „Motivace tvůrců fake news“**
 - Učitel nakreslí na flipchart nebo tabuli 3 hlavní kategorie motivace:
 - Moc / Peníze / Ideologie
 - Žáci (individuálně nebo skupinově) dopíší do každé kategorie příklady z dnešní lekce (nebo vlastní).
 - Lze použít barevné lístky nebo fixy k vyznačení, které motivace považují za „nejnebezpečnější“.
- **Anonymní reflexe (pro nesmělé žáky)**
 - Žáci vhadzují napsané lístky do „krabíčky reflexí“.
 - Učitel na závěr přečte několik – bez uvedení autora – a shrne lekci slovy žáků.

Ústní shrnutí učitele (návrh)

„Dnes jsme viděli, že fake news nejsou jen podivné historky z internetu. Často za nimi stojí lidé, kteří nás chtějí řídit – přes emoce, strach, naději nebo hněv. Už umíme rozpoznat, kdy něco může být manipulací. Ale důležité je nejen vědět, ale také se na chvíli zastavit, než něco nasdílíme, uvěříme, předáme dál.

To, co si vybíráme na internetu, má význam – i pro ostatní. A my můžeme ovlivnit, jak bude vypadat naše digitální realita.“

SLOVNÍK POJMŮ: FAKE NEWS – TVŮRCI, CÍLE A MECHANISMY

Pojem	Definice
Fake news	Falešná nebo zmanipulovaná informace, která vypadá jako skutečná zpráva. Jejím cílem je uvést v omyl nebo vyvolat emoce.
Dezinformace	Cílené šíření falešných nebo zavádějících informací, aby byl dosažen určitý efekt – např. chaos, nedůvěra, manipulace s veřejným míněním.
Manipulace	Vědomé ovlivňování způsobu myšlení příjemce prostřednictvím emocí, výběrových informací nebo náznaků, aby bylo dosaženo konkrétního cíle.
Propaganda	Sdělení určené k propagaci určité ideje, osoby nebo názoru, často s využitím manipulace nebo zatajování faktů.
Clickbait	Senzacektivý, přehnaný titulek, který láká ke kliknutí – často neodpovídá

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

Pojem	Definice
	obsahu článku.
Bot	Počítačový program, který automaticky publikuje komentáře, lajkuje příspěvky nebo sdílí obsah – vypadá jako skutečný uživatel.
Internetový troll	Osoba, která úmyslně zveřejňuje provokativní nebo falešný obsah, aby vyvolala silné reakce, hádky nebo chaos.
Továrna na trolly	Organizovaná skupina osob (často financovaná), která hromadně produkuje a šíří dezinformace na internetu.
Deepfake	Falešné video nebo audio vytvořené pomocí umělé inteligence, které zobrazuje někoho v situaci, která nikdy nenastala.
Efekt emocí	Jev, kdy silné pocity (strach, hněv, úžas) způsobují, že věříme obsahu bez jeho ověření.
Klikatelnost	Počet návštěv internetové stránky. Čím více kliknutí, tím vyšší výdělek pro autora – to podporuje tvorbu fake news.
Ideologie	Soubor názorů a hodnot, podle kterých někdo hodnotí realitu. Fake news mohou být tvořeny k její propagaci nebo vnucování.
Cíl manipulace	Důvod, proč někdo tvoří fake news – např. získání moci, peněz, vlivu na volby nebo společnost.

METODICKÁ PŘÍRUČKA PRO UČITELE

Téma lekce:

Jak vznikají fake news a kdo je tvoří?

(Analýza politických, ekonomických a ideologických záměrů a mechanismů manipulace)

Obecné cíle lekce

- Rozvoj mediální a informační gramotnosti žáků
- Pěstování schopností kritického myšlení
- Uvědomění si, že fake news vznikají z konkrétních důvodů a záměrů
- Učení se rozpoznávat mechanismy manipulace a dezinformace

Hlavní tematické okruhy lekce

- Kdo jsou tvůrci fake news (jednotlivci, skupiny, boti, továrny na trolly)
- Jaké mohou mít cíle: politické, ekonomické, ideologické
- Jaké manipulační techniky se používají: clickbait, hra s emocemi, deepfake, falešné zdroje
- Jak rozlišit důvěryhodné informace od zmanipulovaných sdělení

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

Přizpůsobení věkové skupině (11–15 let)

Žáci v tomto věku často ještě nemají dobře rozvinuté dovednosti filtrování informací – proto:

- Vyhýbej se odborným termínům bez vysvětlení (např. „hybridní dezinformace“)
- Používej konkrétní příklady ze života žáků (YouTube, TikTok, memy)
- Ukaž, že manipulace nemusí vždy vypadat hrozně – často je „vtipná“ nebo „senzační“

Metodické tipy – jak vést lekci

1. Úvod

- Začni otevřenou otázkou, např.: „Je všechno, co na internetu vypadá profesionálně, pravda?“
- Při brainstormingu nehodnot' odpovědi – zapisuj asociace na tabuli, i ty nečekané.

2. Mini-přednáška a definice

- Spojuj teorii s otázkami na žáky („Proč by to někdo mohl chtít udělat?“).
- Místo pouhého čtení definic ukaž ilustrace nebo části skutečných fake news (např. titulky, memy).

3. Skupinová práce – „Kdo a proč to udělal?“

- Rozdej skupinám karty s fake news s různými záměry (moc / peníze / ideologie).
- Podporuj diskuzi uvnitř skupin: ať se snaží dojít ke společnému rozhodnutí.
- Sleduj, zda rozpoznávají záměr a mechanismus manipulace, nejen „zda je to pravda“.

4. Řízená diskuse

- Klad' otevřené a prohlubující otázky, např.: „Klikli jste někdy na něco, co se ukázalo jako nepravda?“
- Zdůrazni, že i dospělí podléhají fake news – není to důvod ke studu, ale k učení.
- Neboj se náročnějších témat (např. ideologie) – předkládej je pomocí neutrálních příkladů.

5. Reflexe a shrnutí

- Lekci ukonči otázkou: „Jaké otázky si stojí za to položit, než něčemu uvěříme?“
- Požádej žáky o krátkou reflexi – ústní, písemnou nebo ve formě plakátu / galerie myšlenek.

Pomůcky – co se vyplatí připravit:

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

Co-funded by the European Union

- Karty s příklady fake news (různé typy – text, titulek, meme, video)
- Tabule varovných signálů: chybějící zdroje, silné emoce, šokující teze, jednostrannost
- Šablona pro reflexi: dokonči větu „Pochopil/a jsem, že...“
- Kvíz / test k upevnění znalostí – např. Kahoot, Google Forms
- Slovníček pojmů – k rozdělení nebo jako pracovní list

Možná rozšíření / doplňkové úkoly

- **Třídní projekt:** vytvořte plakát nebo infografiku „Jak se nenechat zmanipulovat na internetu“.
- **Domácí úkol:** najdi na internetu příklad podezřelé informace a analyzuj ji podle 3 otázek: kdo?, proč?, jak?
- **Scénky:** zahrajte situaci, kdy někdo ze třídy sdílí fake news – jak zareagují ostatní?

Zdroje

Evropské a mezinárodní zdroje

- **EDMO – European Digital Media Observatory**
<https://edmo.eu>
– evropská výzkumná platforma zaměřená na monitorování dezinformací, mediální vzdělávání a podporu spolupráce fact-checkingových organizací.
- **EUvsDisinfo – projekt Evropské služby pro vnější činnost**
<https://euvsdisinfo.eu>
– oficiální databáze dezinformačních kampaní zaměřených proti EU, analýzy záměrů tvůrců fake news, typologie manipulací a vzdělávací nástroje.
- **UNESCO – „Media and Information Literacy Curriculum for Teachers“**
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000192971>
– globální přístup k mediální a informační výchově se zohledněním jevů, jako je propaganda, deepfake, informační bubliny a manipulace.

Polské zdroje fact-checkingové a vzdělávací

- **Demagog.org.pl – největší polský fact-checkingový portál**
<https://demagog.org.pl>
– analýzy falešných narativů, definice a příklady manipulačních mechanismů, včetně kontextu voleb, zdraví, vzdělávání a společnosti.
- **Konkret24 – ověřovací redakce TVN24**
<https://konkret24.tvn24.pl>
– přehledy a ověřování kontroverzních informací, mj. o politických aktivitách, společenských krizích a konspiračních teoriích.

Projekt spolufinancovaný Evropskou unií

**Co-funded by
the European Union**

- **Niebezpiecznik.pl** – portál o bezpečnosti na internetu a digitálním vzdělávání
<https://niebezpiecznik.pl>
– zdroje o technologických manipulacích, podvodech s využitím AI, automaticky generovaných fake news, deepfake a botech.

České a slovenské zdroje fact-checkingové

- **Manipulátoři.cz**
<https://manipulatori.cz>
– český vzdělávací a analytický portál specializující se na odhalování dezinformací, analýzu motivů tvůrců fake news a popularizaci znalostí o manipulaci.
- **Demagog.cz / Demagog.sk**
<https://demagog.cz> / <https://demagog.sk>
– české a slovenské obdoby polského Demagogu, zaměřené na analýzu veřejných výroků, ověřování dat a mediální vzdělávání.
- **Infosecurity.sk – Inštitút pre bezpečnostnú politiku**
<https://infosecurity.sk>
– slovenské centrum zkoumající informační bezpečnost se zaměřením na dezinformační hrozby a manipulace ve střední a východní Evropě.
- **Radio Prague International – Eurovolby a fake news**
<https://cesky.radio.cz/eurovolby-a-fakenews-8130495>
– novinářská analýza falešných narativů před evropskými volbami se zaměřením na záměry jejich tvůrců.

